

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**Інтернаціоналізація вищої освіти України
в умовах полікультурного світового простору:
стан, проблеми, перспективи**

МАТЕРІАЛИ ПІ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

(Маріуполь, 18-19 квітня 2018 року)

МАРІУПОЛЬ
МДУ
2018

УДК 378.014.53(477)

ББК 74.48.я43

I-73

Відповідальні редактори: д.ф-м.н., проф. **М. Стріха**; чл.-кор. НАПН України, д.пед.н., проф. **О. Топузов**; **І. Стокоз**; чл.-кор. НАПН України, д.політ.н., проф. **К. Балабанов**

Члени редколегії: проф. **Х. Бакірдіз**; акад. НАН України, чл.-кор. НАПН України, д.соціол.н., проф. **В. Бакіров**; д.філол.н., проф. **О. Бондарева**; д.е.н., проф. **О. Булатова**; проф. **К. Іллюмінаті Поркарі**; проф. **В. Карайоргіс**; д.політ.н., проф. **С. Корнеа**; **О. Кочурін**; д.філос.н., с.н.с. **С. Курбатов**; акад. НАПН України, д.е.н., проф. **А. Мазаракі**; **Н. Оксенчук**; д.політ.н., проф. **І. Оніщенко**; д.філол.н., проф. **О. Павленко**; чл.-кор. НАПН України, д.філос.н., проф. **П. Саух**; к.ю.н. **М. Семенишин**; к.політ.н., проф. **М. Трофименко**; д.соціол.н., проф. **С. Щудло**.

Рекомендовано до друку Вченою радою
Маріупольського державного університету
(протокол № 9 від 28.03.2018)

УДК 378.014.53(477)

ББК 74.48.я43

I-73

Інтернаціоналізація вищої освіти України в умовах полікультурного світового простору: стан, проблеми, перспективи : матер. II міжнар. наук.-практ. конф., м. Маріуполь, 18-19 квітня 2018 р. – Маріуполь : МДУ, 2018. – 646 с.

Збірник містить тези доповідей учасників Міжнародної науково-практичної конференції «Інтернаціоналізація вищої освіти України в умовах полікультурного світового простору: стан, проблеми, перспективи», які різнобічно висвітлюють питання інтернаціоналізації вищої освіти; розглядаються фактори, що впливають на створення нових можливостей і підвищення доступності вищої освіти та забезпечення її якості; окремо приділено увагу проблемам нормативно-правового забезпечення розвитку міжнародного співробітництва в сфері вищої освіти України, академічній мобільності, розвитку лідерського потенціалу університетів і конкурентоспроможності сучасних вишів в умовах глобалізації; розглядаються проблеми підготовки вчителя Нової української школи. Видання адресоване науковцям, викладачам, здобувачам вищої освіти.

транснаціональних університетів. Водночас, локальні провайдери також можуть виграти від зростаючої конкуренції на національному ринку освітніх послуг, отримуючи стимул підвищувати якість освітніх програм, укріплювати матеріально-технічну базу, впроваджувати освітні інновації, а також розвиваючи освітні, наукові та культурні контакти з іноземними університетами, що працюють у приймаючій країні.

Таким чином, транснаціоналізація освітньої діяльності у сфері вищої освіти позитивно впливає на всіх основних учасників освітнього процесу, експортний потенціал країни походження транснаціонального університету та освітню галузь приймаючої країни. Водночас, процеси транснаціоналізації у галузі вищої освіти несуть у собі значні ризики та негативні прояви, виявлення яких може стати предметом подальших досліджень у цьому напрямі.

Список використаної літератури

1. Авшенюк Н. М. Прогностичні сценарії розвитку транснаціональної вищої освіти у XXI столітті. *Інноваційність у науці і освіті*. 2013. С. 343–352.
2. Garrett R. Fraudulent, sub-standard, ambiguous – the alternative borderless higher education. (Briefing Note No. 24). London, 2005. 17 p.
3. Авшенюк Н. М. Типологія форм транснаціональної вищої освіти у розвинених англосовітських країнах. *Вісник Луганського національного університету ім. Тараса Шевченка. Педагогічні науки*. 2012. № 22 (4). С. 217–224.
4. Шевченко Л. С. Університетська освіта: вектор модернізації. *Модернізація як фактор розвитку*: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. Харків, 2013. С. 119–123.
5. Knight J. Crossborder Education: An Analytical Framework for Program and Provider Mobility. *Higher Education: Handbook of Theory and Research book series*. Vol. 21. P. 345–395.

Iu. Chentukov, T. Marena

DIRECTIONS OF POSITIVE IMPACT OF EDUCATIONAL ACTIVITY TRANSNATIONALIZATION ON HIGHER EDUCATION

The paper examines the directions of the positive impact of transnational higher education on the educational sector. The influence of the educational activity transnationalization on the global market of higher education services, the country of origin of the transnational higher education institution and the host country is considered. The advantages of transnationalization for local providers of higher education services, transnational universities and students are highlighted.

Keywords: higher education transnationalization, transnational university, global market of higher education services, exports of higher education services, educational services provider.

УДК 378.014.3:34

Черних Є. М.

РЕФОРМА ВИЩОЇ ЮРИДИЧНОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ В АСПЕКТІ ЗАКОНОДАВЧИХ ІНІЦІАТИВ

У центрі уваги знаходяться два законопроекти, спрямовані на реформування вищої юридичної освіти в Україні, окремі положення яких містять, на думку автора, досить дискусійні положення. Аналізуються законодавчі новели про державний кваліфікаційному іспиті для випускників юридичних вузів, про володіння однією з офіційних мов Ради Європи, про необхідність науково-педагогічним працівникам правової школи, які мають наукові ступені, публікувати не менше однієї статті на рік у виданнях баз даних Scopus та Web of Science, про обмеження права викладачів на зовнішнє сумісництво.

Ключові слова: реформа, вища юридична освіта, юридична (правнича) освіта, правничі професії.

Майже з часу набуття незалежності Україною стала відчутною проблема реформування вищої освіти взагалі та вищої юридичної освіти зокрема. В цілому освітянські проблеми, які з часом множились, після розпаду радянської системи були обумовлені переходом до нової системи координат.

Нові умови, в яких знаходиться правнича професія, диктують й нові вимоги до вищої юридичної освіти, які повинні бути гармонізованими із новими для нас європейськими освітніми стандартами. У цих умовах в юридичній спільноті ведуться жваві дискусії за питаннями, які зачіпають інтереси учасників професійної юридичної підготовки, правничих інституцій і в решті решт нашого громадянського суспільства. Одна із таких дискусій була висвітлена на сторінках провідного фахового журналу «Право України» № 10 у 2017 році.

Каталізатором цієї дискусії стало прийняття двох законопроектів: за номером 7147 та номером 7147. Ми зупинимось на першому проекті Закону «Про юридичну (правничу) освіту і загальний доступ до правничої професії» від 28.09.2017 р. (далі – законопроект 7147) [1]. Цей проект підготовлений на підставі «Концепції розвитку освіти України на 2015-2025 роки» та «Стратегії реформування вищої освіти в Україні до 2020 року», які були розроблені Міністерством освіти України.

Законопроект 7147 містить чимало нових положень, зокрема запроваджує концепцію правничої професії як регульованої та визначає її статус в цьому змістовому наповненні; визначає перелік правничих професій, до яких відноситься суддя, адвокат, прокурор, нотаріус; закріплює дворівневу структуру вищої юридичної освіти (магістр, доктор філософії) та відмову від бакалаврату; закріплює обов'язковий державний кваліфікаційний іспит після закінчення вищого юридичного навчання, як умову доступу до правничої професії; обов'язкову здачу державного кваліфікаційного іспиту особами, які набули вищої юридичної освіти в різні роки до вступу в дію цього закону тощо.

Проте, ми погоджуємось із думками, що багато пропозицій цього законопроекту викликають питання і є дискусійними. Зупинимось на окремих із них.

Однією із новел законопроекту № 7147 є проведення державного кваліфікаційного іспиту випускників юридичних вишів, який підтверджує рівень знань та навичок, необхідних для доступу до правничої професії. Особливість такого іспиту полягає в тому, що він подібно до ЗНО адмініструється особами, незалежними від вишів випускників. В. Комаров ставить резонне питання, чи потрібен такий іспит, якщо законодавство України вже передбачає за для заняття відповідною професійною діяльністю судді, адвоката, нотаріуса кваліфікаційні іспити, які проводяться відповідними інституціями. «Вищий навчальний заклад надає освіту певного рівня, а «кваліфікація» присвоюється за його межами тими інституціями, які працевлаштовують випускника» [2, с. 26]. В такому разі виникають сумніви щодо необхідності дублювати кваліфікаційні іспити, незрозуміло, яка функція кваліфікаційного іспиту, що пропонується.

Щодо мовного питання. Вказаний законопроект передбачає окрім володіння студентами та викладачами державною мовою додаткову вимогу володіння однією з офіційних мов Ради Європи на рівні, що забезпечує можливість як усного, так і письмового її застосування, у тому числі у професійній сфері (ст. 5, п. 4 ст. 7 законопроекту). Виникає питання відносно володіння однією з офіційних мов Ради Європи на зазначеному рівні, якщо приймати до уваги, що більшість викладачів юридичних вузів мають недостатнє знання іноземних мов, що є наслідком недоліків колишньої вітчизняної освіти, й в умовах, що склалися, навряд чи мають можливість опанувати іноземну мову на бажаному рівні.

Викликає питання норма, яка передбачає вимогу до науково-педагогічних працівників правничої школи, що мають наукові ступені та вчені звання, брати участь в міжнародних стажуваннях і конференціях та публікувати не менше однієї статті на рік у виданнях, що включені до міжнародних наукометричних баз даних Scopus та Web of Science (п. 5 ст. 7). Тут виникає питання фінансового характеру: чи достатньо заробітної платні викладача вишу для сплати міжнародних стажувань та участі в міжнародних конференціях з виїздом за кордон, за умови, що оплата подібних заходів вищими закладами, як правило, не здійснюється. Подібне питання постає і по відношенню публікацій у вказаних виданнях, вартість яких є дуже великою у порівнянні із заробітною платнею вітчизняних науковців та викладачів.

На наш погляд, дуже спірною є норма, яка обмежує право викладачів на зовнішнє сумісництво, передбачає що науково-педагогічні працівники не можуть суміщати викладацьку діяльність із викладанням в більш як одній правничій школі (п. 1. ст. 7). Тут, вважаємо, потрібні дуже вагомі причини для обґрунтування запропонованого обмеження свободи праці, зважаючи на правовий статус викладачів, які не є держслужбовцями.

Прикінцеві положення законопроекту 7147 (Розділ 7) передбачають, що особи, які на момент набрання чинності цим Законом мають правничу професію (судді, адвоката, прокурора, нотаріуса) вважаються такими, що мають вищу (правничу) юридичну освіту. Інші особи, які на момент набрання чинності цим Законом займаються професійною діяльністю в сфері права, вважаються такими, що мають вищу (правничу) юридичну освіту тільки протягом п'яти років з дня набрання чинності цим Законом. Після чого передбачається підтвердження їх професійної компетентності.

На нашу думку, можна сказати, що ця норма «дискваліфікує» науково-педагогічних працівників та інших осіб, які здійснюють професійну діяльність в сфері права відносно тих осіб, що за законом вважаються представниками правничої професії, компетентність яких законодавець не ставить під сумнів. Ця норма викликає питання щодо її обґрунтованості.

На нашу думку, проект Закону №7147¹ містить менше спірних положень і в цьому сенсі більш виважений.

Список використаної літератури

1. Проект Закону України «Про юридичну (правничу) освіту і загальний доступ до правничої професії» (реєстраційний № 7147 від 28.09.2017 р.). *Право України*. 2017. № 10. С. 133–151.

2. Комаров В. Вища юридична освіта України: нові виміри. *Право України*. 2017. № 10. С. 20–37.

E. Chernyh

REFORM OF HIGHER LEGAL EDUCATION OF UKRAINE IN THE LIGHT OF LEGISLATIVE INITIATIVES

The article studies two bills aimed at reforming the higher legal education in Ukraine. The author believes that some of their provisions are very controversial. The paper analyzes the legislative innovations in state qualification examination for the law schools graduates, in proficiency in one of the official languages of the Council of Europe, in the obligatory publishing of at least one article a year in databases of Scopus and Web of Science for academic staff of the legal school with an academic degree and limited rights of the teacher for external secondary employment.

Keywords: reform, Higher legal education, legal education, legal professions.

УДК 341.77(045)

Шелухін М. Л.

ЩОДО НЕОБХІДНОСТІ ПРОФІЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ВИЩУ ОСВІТУ

Тези присвячено шляхам реформування вищої юридичної освіти в Україні та містить пропозиції щодо її покращення. Автор аналізує фактичний стан вищої юридичної освіти в Україні та найважливіші методологічні підходи до змісту юридичної освіти у сучасних умовах суспільно-правового розвитку. Акцентовується увага на поданих до Верховної Ради України законодавчих проєктів про підвищення якості юридичної освіти.

Ключові слова: вища юридична освіта, якість підготовки юристів, реформування, національні стандарти юридичної освіти, державний контроль за вищими навчальними закладами, підвищення вимог до акредитаційних експертиз, вивчення стану забезпечення юридичними кадрами, Концепція розвитку юридичної освіти в Україні, проєкти Законів.

На сьогодні система вищої юридичної освіти є складною і взаємодіє з іншими системами: політичними, економічними, культурними, соціальними. Отже, в цих умовах вища юридична освіта не може бути пасивною, а мусить істотно й динамічно впливати на навколишнє середовище, формуючи цивілізоване демократичне правове поле. Вища юридична освіта є найбільш приваблива не тільки для молоді, але і для широкого кола спеціалістів, які мають намір просування по службовій ієрархії.

Одночасно у різних шарів суспільства виникають претензії пов'язані з неналежною якістю підготовки юристів, які обумовлені низкою чинників, таких як:

- зміна ролі юриста в суспільстві і на ринку юридичних послуг;
- наявність різних запитів до юристів у роботодавців, науково-освітнього співтовариства, представників юридичної професії, держави, суспільства і т.д.;
- наростаючу громадську рефлексію з приводу права і юридичної професії;
- зростаюче протиріччя між юридичною освітою, професійною практикою і вимогами ринку [1].

Юридична освіта є галуззю вищої освіти та частиною системи спеціалізованої освіти, тому на неї поширюються засади державної політики у сфері освіти та принципи освітньої діяльності, які досить докладно перераховані у статті 6 Закону України «Про освіту». Також юридичної освіті притаманні форми організації освітнього процесу, види навчальних занять; мета і завдання наукової, науково-технічної, мистецької та інноваційної діяльності; система забезпечення якості вищої освіти; ліцензування освітньої діяльності та акредитація освітньої програми; державний контроль у сфері вищої освіти та ін. – все то, що притаманно вищій освіті взагалі та іншим видам спеціалізованої освіти: педагогічній, медичній, економічній, технічній, ветеринарній тощо [2].

Розмірковуючи про підвищення якості юридичної освіти, звернемо увагу на основні причини, які гальмують цей процес, а саме:

- підготовка висококваліфікованих юристів у країні загалом ускладнюється через відсутність упродовж тривалого часу галузевих стандартів підготовки бакалаврів та магістрів права;
- юридична освіта, незалежно від спеціалізації, повинна відповідати одному стандарту, тобто в основу останнього мають бути покладені універсальні вимоги до майбутнього юриста;
- недосконалість (відсутність) системи державного контролю за рівнем професійної підготовки юристів;
- відсутність роботи з вивчення стану забезпечення юридичними кадрами в державі (органів державної виконавчої влади, місцевого самоврядування, правоохоронних, судових органів, органів соціального захисту населення) і визначення потреби у юристах різних освітньо-кваліфікаційних рівнів підготовки і спеціалізацій;
- псевдореформування юридичної освіти, нав'язування в навчальну програму окремих неюридичних предметів, безпідставне наслідування низькорейтинговим європейським вузам, ігнорування розвитку вітчизняних юридичних шкіл та методик викладання.

Отже, при вивченні матеріалу з реформування юридичної освіти в Україні, ми ще раз переконалися, що сталася підміна понять - замість розробки національного стандарту юридичної освіти, зменшення числа ліцензій на підготовку юристів в ЗВО взагалі і припинення такої підготовки